

ETAPY ROZWOJU DZIECKA PRZEDSZKOLNEGO

Zofia Ostapów – psycholog

Iwona Urbanek - pedagog

W wielu przypadkach to co jest charakterystyką i normą dla jednej grupy wiekowej dla innej może być anomalią. Dlatego też aby wiedzieć kiedy należy wkroczyć z pomocą, czy interwencją warto zapoznać się z ontogenetycznym przebiegiem rozwoju psychicznego dzieci przedszkolnych.

DZIECKO TRZYLETNIE

Rozwój fizyczny:

W budowie ciała widoczne dysproporcje: krótkie kończyny w stosunku do dużej głowy i dość wydłużonego tułowia. Coraz lepsza sprawność fizyczna, czynności dnia codziennego nie nastroczają już zbyt dużych trudności. Bardzo słaba muskulatura. Dziecko nie jest wytrzymałe na wysiłek fizyczny, męczy je jednostajna pozycja, monotony i dłużej trwający ruch, np. daleki spacer. Biega, skacze, chodzi na palcach, wspina się w górę i huśta. Potrafi rzucać piłką i jeździć na rowerze o trzech kółkach.

Potrafi precyzyjnie operować klockami, wykonuje zaplanowane kompozycje. Swobodnie bawrze, przeważnie rysuje głowonogi. Potrafi narysować koło, krzyż i szyny. Zaczyna bawić się gliną. Potrafi ustawiać nożyce do cięcia, przenieść kubek z płynem bez wylewania, myć ręce, zapinać większe guziki, obsłużyć się w toalecie.

Rozwój emocjonalny:

Dziecko wydaje się pogodzone z otaczającym światem, jest towarzyskie, łatwo ulega sugestiom innych. Lubi zawierać przyjaźnie, chętnie odda zabawkę lub ustąpi by pozostać kimś w dobrych stosunkach. Łatwo przejmuje relacje i cechy charakteru osób dorosłych. Przed ukończeniem czwartego roku życia okazuje wstydlivość, która jest manifestacją braku pewności siebie, okazuje drażliwość, nieśmiałość, nerwowość.

Zachowania społeczne:

Mówi swobodnie, rozmawia z innymi, zna około 900 słów. Uwielbia nowe słowa, które często działają na niego jak czarodziejskie zaklęcia – motywują do podejmowania pożądanego działania. Głęboko pragnie akceptacji ze strony bliskich. Zadaje dużo pytań typu: Co?, Gdzie?, Kiedy?. Bawi się z przyjemnością z dwojgiem, trojgiem dzieci. Realizuje zabawy z naśladowaniem innych. Przenosi do zabawy własne przeżycia i doświadczenia.

Charakterystyczne sposoby rozładowywania napięć emocjonalnych:

Ssanie kciuka, często związane z dodatkowym przedmiotem /np. w drugiej ręce trzyma kocyk, sweterek, pociera jednocześnie nos, skubie kocyk, włosy itp./, nocą i okazjonalnie w czasie dnia. Dziecko pozwala sobie wyjąć kciuk w nocy podczas snu. Może spacerować w nocy podczas snu.

W wieku 3 i pół roku wzmagają się częstotliwość rozładowywania napięcia emocjonalnego. Ssanie palca w nocy z dodatkowym przedmiotem. W ciągu dnia może tylko ssać palec, obywa się bez przedmiotu. Plucie. Silne jękanie się. Dłubanie w nosie, obgryzanie paznokci. Drżenie rąk, potykanie się przewracanie. Płaczliwość.

Zapewnianie potrzeb:

1. Zapewnij przebywanie i zabawę z innymi dziećmi.

2. Pamiętaj, że towarzystwo i zachęta ze strony dorosłych umożliwi dziecku utrwalanie nabytych umiejętności.
3. Pozwalaj dziecku na samodzielność i swobodę.
4. Udzielaj pomocy z zachowaniem należytej cierpliwości i wycucia.
5. Zapewnij wolną przestrzeń i odpowiednie warunki do dynamicznych zabaw ruchowych.
6. Zapewnij materiały oraz sposobność do malowania, rysowania, modelowania, budowania oraz do zabaw z piaskiem i wodą.
7. Proponuj książeczki z obrazkami, opowiadania, piosenki i zabawy ruchowe.

DZIECKO CZTEROLETNI

Rozwój fizyczny:

Dość dobrze utrzymuje równowagę, dobrze jeździ na trzykołowym rowerze, sprawnie porusza się na schodach. Wspina się na drzewa, drabinki, ogrodzenia, zwiesz się na nich i buja. Dobrze rzuca piłką, potrafi kopać ją w biegu, skacze na jednej nodze, szybko biega, podskakuje, tańczy. Bywa nie do opanowania ruchowo. Bije, kopie, rzuca kamieniami, niszczy przedmioty, ucieka.

Rozwój emocjonalny:

Dziecko wykazuje duże poczucie pewności siebie i swoich możliwości, jest celowe, skuteczne i wytrwałe w działaniu. Dość dobrze panuje nad emocjami. Posiada utrwalone standardy zachowań przejętych od rodziców i bliskich. Potrafi już rozwiązywać problemy kierując się rozsądkiem.

Zachowania społeczne:

Płynnie mówi, zna około 1500 słów. Opowiada długie historyjki, będące częściowo wytworem jego fantazji. Zadaje wiele pytań, typu: Kiedy?, Dlaczego?. Uwielbia przeciwstawiać się poleceniom rodziców, bywa oporne, puszy się, przechwala, przeklina. Chętnie bawi się w grupach dzieci. Grupy te charakteryzuje duża labilność. Okazuje zainteresowanie drugim dzieckiem, stara mu się pomóc, kiedy jest skrzywdzone, nieszczęśliwe. Przestrzega, choć nie zawsze, zasady zachowania kolejności.

Charakterystyczne sposoby rozładowywania napięć emocjonalnych:

Ssanie palca tylko podczas snu. Trudne do opanowania zachowania sferze motorycznej /ucieka, kopie, pluje, obgryza paznokcie, dłubie w nosie, robi miny/ i w sferze werbalnej /puszy się, przechwala, celowo koślawi język, używa brzydkich słów/. Lęki i koszmary senne. Potrzeba oddawania moczu w chwilach podniecenia emocjonalnego. Ból brzucha, nawet wymioty w momentach stresu.

Zapewnianie potrzeb:

1. Zapewnij wolną, bezpieczną przestrzeń oraz odpowiedni czas do realizowania zespołowych zabaw ruchowych i inscenizacji bazujących na wyobraźni.
2. Zapewnij bogaty zasób materiałów do zabaw konstrukcyjnych, np.: piasek, woda, materiały do malowania, rysowania, modelowania, klocki i różnego typu zestawy konstrukcyjne, np. z drewna.
3. Wybieraj bardziej ambitne książeczki, opowiadania, piosenki i gry muzyczne.
4. Udzielaj ścisłych i trafnych odpowiedzi na zadawane pytania.

5. Stosuj pochwały.
6. Pamiętaj o konsekwencji oraz o spójności zachowań i ich standardów u dorosłych z otoczenia dzieci.
7. Dostrzegaj i uznawaj rozsądek dziecka.

DZIECKO PIĘCIOLETNIE

Rozwój fizyczny:

Dziecko jest ruchliwe i energiczne. Próbuje być samodzielne w ubieraniu i rozbieraniu.

Jest sprawne ruchowo: biega, wspina się, skacze, huśta się, rzuca piłką i dość zręcznie ją łapie, bardzo sprawnie i szybko jeździ na rowerze o trzech kółkach.

Rozpoczął się etap kostnienia kości nadgarstka, dziecko jest zdolne do wykonywania coraz bardziej precyzyjnych ruchów. Ładnie rysuje ludzi, domy, pojazdy. Potrafi narysować koło, krzyż, szyny, trójkąt i kwadrat z błędami.

Rozwój emocjonalny:

Dziecko jest stabilne, przystosowane i można na nim polegać. Jest pogodzone ze sobą, spokojne, przyjacielskie, nie narzuca się innym.. Jest pewne siebie, czasami bywa zarozumiałe, lubi się popisywać, niekiedy stosuje groźby, ale potrafi również okazywać przyjacielskość i wspinałomyślność.

Potrafi dobrze panować nad emocjami, jest bardziej zrównoważone.

Zachowania społeczne:

Zasób słownictwa około 2500-3000 słów. Nadal zadaje dużo pytań. Chętnie bawi się z innymi dziećmi, ale często dla osiągnięcia perfekcji ćwiczy samotnie nową umiejętność. Woli rywalizację indywidualną niż współzawodnictwo zespołowe. Nadal silnie potrzebuje aprobaty. Lubi opowiadania o bohaterach.

Charakterystyczne sposoby rozładowywania napięć emocjonalnych:

Niezbyt wiele przejawów napięcia emocjonalnego. Dziecko często przejawia jeden charakterystyczny dla siebie sposób rozładowywania napięcia.

Dłubanie w nosie, obgryzanie paznokci. Ssanie palca przed snem lub w stanie wielkiego zmęczenia, często bez dodatkowego przedmiotu. Mruganie oczami, potrząsanie głową, chrząkanie i pokasływanie, szczególnie pod koniec dnia.

W wieku 5 i pół roku wzrasta ilość i intensywność sposobów rozładowywania emocji. Częstsze dłubanie w nosie, obgryzanie paznokci. Pokasływanie przypominające tiki. Pokazywanie języka. Mniej ssania kciuka przed snem.

Zapewnianie potrzeb:

1. Traktuj dziecko w sposób rozsądny, spokojny i konsekwentny.
2. Obserwuj dziecko we współzawodnictwie, wspieraj jego ambicje w działaniu, nadmierne popisy kwituj miłym żartem.
3. Zabawki takie jak dla czterolatka a także książeczki, opowiadania, piosenki i muzyka.
4. Udzielaj adekwatnych odpowiedzi na pytania.
5. Wspieraj i przygotuj dziecko do rozpoczęcia nauki w szkole.

DZIECKO SZEŚCIOLETNIE

Rozwój fizyczny:

Dziecko aktywne w sferze fizycznej, energiczne, śmiałe. Dobrze skoordynowane ruchowo. Potrafi wykonać przewrót w przód, skacze wzwyż przez sznurek, skakankę, szybko biega, potrafi płynnie przejść po równoważni. Bardziej precyzyjnie rzuca i łapie. Zręcznie kontroluje piłkę nogą. Porusza się w takt muzyki. Czynności zawiązywania fartuszka, sznurowadeł butów, zapinania guzików, posługiwania się łyżką, grzebieniem, ołówkiem już się zautomatyzowały.

Zaczyna gubić zęby mleczne.

Rozwój emocjonalny:

W wieku pięć i pół lat zrównoważony pięciolatek ustępuje miejsca hałaśliwemu sześciolatkowi. Jest mniej stabilny emocjonalnie niż pięciolatek. Jest zuchwały, agresywny, żądny przygód, bezzasadnie pewny siebie. Charakteryzuje go dużą labilność uczuciowa – szybko zmienia uczucie przyjaźni w wrogość. Jest egocentryczny, wykazuje skłonność do przestrzegania rytuałów, do buntu i drażliwości. Z determinacją dąży do tego, aby być najlepszym, z wytrwałością ćwiczy nowe umiejętności. Jest pełny wigoru, energii, gotowy do poznawania nowych rzeczy.

Zachowania społeczne:

Swobodnie buduje wypowiedzi słowne, chętnie poznaje nowe słowa. Przeważnie zaczyna już czytać. Jest coraz bardziej niezależne od dorosłych, ale nadal potrzebuje ich akceptacji, aprobaty dla własnych poczynań.

Bawi się w grupie specjalnie zorganizowanej dla celów wspólnej zabawy. W obcowaniu z dziećmi bywa kłótlive. Lubi wygrywać i aby to osiągnąć gotowe jest nawet oszukiwać.

Nie zawsze mówi prawdę, szczególnie, jeśli chce się je skłonić do przyznania się do winy. Jeśli sprawy idą po jego myśli potrafi być ciepły, entuzjastyczny, gorliwy, gotowy do pomocy. Jest przywiązane do swojej własności.

Matka nie zajmuje już centralnego miejsca w życiu dziecka, teraz dziecko chce być w centrum świata. Autorytet ojca zwykle bywa niepodważalny.

Charakterystyczne sposoby rozładowywania napięć emocjonalnych:

Ogólny niepokój. Ogólna niezdarkość. Kołysze nogami kopiąc nogi od stołu. Siedzi na samym brzegu krzesła, odpycha je do tyłu. Mogą powrócić napady wściekłości. Robi miny, naśladując innych, jakby dla zabawy. Ciężko oddycha, dyszy w chwilach ekscytacji. Obgryza paznokcie, pokazuje język, pluje. Jąkanie się.

Ssanie palca tylko u niektórych dzieci, od dawna do tej czynności przywiązanych, może się nawet zintensyfikować.

Zapewnianie potrzeb:

1. Okazuj dziecku dużą cierpliwość.
2. Zdecydowanie kontroluj codzienne rutynowe czynności.
3. Zapewnij swobodę w zadawaniu pytań i eksperymentowaniu.
4. W środowisku domowym i przedszkolnym dostarczaj różnorodnych bodźców rozwojowych.
5. Zachęcaj do różnorodnych poczynań i chwal przy sukcesach.

6. Zapewnij zabawki służące ćwiczeniu zręczności: klocki Lego, kolejki, próby szycia, przyrządzanie potraw, robienie marionetek, rysowanie, malowanie, modelowanie.
7. Planuj odpowiednio czas przeznaczony na aktywność, odpoczynek i sen.

DZIECKO SIEDMIOLETNIE

Rozwój fizyczny:

Dziecko jest znacznie silniejsze i coraz bardziej odporne na choroby. Wzmacniają się mięśnie, kościec i układ nerwowy. Jest ruchliwe, lubi się mocować, popychać /chłopcy/, tańczyć, biegać /dziewczynki/. Uwielbia współzawodnictwo sportowe. Świetnie utrzymuje równowagę na kółkach, wąskich deskach. Nadal łatwo się męczy przy wykonywaniu ruchów wymagających precyzji i dokładności.

Rozwój emocjonalny:

Dziecko bardziej zrównoważone emocjonalnie niż sześciolatek. Bardziej skryte, zamknięte w sobie, ale bywa żywiołowe, pewne siebie, zadowolone. Jest spokojniejsze, łatwiejsze we współżyciu, ale bardziej skłonne do narzekania niż radości. Bywa markotne, oswiałe, chimeryczne. Posiada wysoki stopień samokrytycyzmu.. Na ogół odróżnia fikcję od rzeczywistości. Czasami stawia sobie wysokie wymagania, ale jego aktywność szybko się wyczerpuje i staje się rozdrażnione.

Z czasem nabiera większej pewności siebie i w bardziej opanowany sposób okazuje własne emocje.

Zachowania społeczne:

Jest coraz bardziej samodzielne, mniej polega na dorosłych. Tylko w szczególnych sytuacjach zwraca się po pomoc / np. przy pracy/. Stroni nie tylko od walki, ale również od innych ludzi. Chce mieć własny pokój, może się tam schronić i strzec własnych rzeczy. Lubi patrzeć, słuchać, pozostawać na uboczu. Z zamięłowaniem ogląda telewizję, słucha radia a niekiedy czyta.

Potrafi współdziałać z innymi dziećmi, planować, dzielić się czynnościami, realizować projekty, nawet te rozłożone w czasie. Nadal wymaga nadzoru dorosłych; darzy ich zaufaniem.

Charakterystyczne sposoby rozładowywania napięć emocjonalnych:

O wiele rzadsze rozładowywanie napięć emocjonalnych. Zanikają stare sposoby. Dzieci, które nadal ssą kciuk, obgryzają paznokcie lub jękają się próbują z tym walczyć. Nieco mrugania oczami. Naburmuszone miny. Bóle i zawroty głowy.

Zapewnianie potrzeb:

Podobnie jak u sześciolatka.

Ponadto:

1. Chronić dziecko przed nadmiernym przemęczeniem.
2. Udzielać pomocy w wyznaczaniu punktów, w których należy się zatrzymać przy realizacji celów.
3. Uprzedzaj z góry o swoich wymaganiach, przypominaj o nich dziecku i sprawdzaj, czy wszystko przebiega jak należy.
4. Życzliwie wysłuchaj rozlicznych skarg /ale nie traktuj ich zbyt poważnie/.
5. Zapewnij warunki pozwalające na efektywne zdobywanie wiedzy o świecie.